

IRODALOM

FOLYÓIRATCIKKEK

NEYER, G. – ANDERSSON, G.: Consequences of Family Policies on Childbearing Behavior: Effects or Artifacts? (A családpolitikák következményei a gyermekvállalásra: valós- vagy látszathatások?) *Population and Development Review* 34(4): 699–724.

A családpolitika és a termékenység között erős kapcsolat van, bár abban a kutatók álláspontja különbözik, hogy a családpolitika milyen mértékben hat a gyermekvállalásra. A legtöbb makro-elemzés aggregált adatokon alapul, melyekből arra következtethetünk, hogy az európai országok termékenységi arányában mutatkozó különbségek az eltérő családpolitikának köszönhetők. A szerzők szerint viszont a családpolitika és a termékenység közötti összefüggés csak akkor vizsgálható megfelelően, ha a családpolitika hatását az egyének viselkedésén keresztül elemezzük, figyelembe véve a családpolitika jellegét és összefüggéseit időben, térben és a hatókörét illetően is.

A tanulmány első felében a szerzők azt fejtik ki, hogy mit értenek családpolitikán. Ez azért fontos, mert a családpolitika értelmezése is hatással van az ezzel kapcsolatos kutatásokra. Ráadásul a családpolitika gyakran szoros kapcsolatban áll például a lakáspolitikával, de az adózás, a polgár jog és az egészségügyi ellátás is hathat rá.

Kamerman és Kahn úgy definiálják a családpolitikát, hogy mindent ebbe sorolhatónak tartanak, amit a kormány a családokért tesz. Bourdieu ezzel szemben azt hangsúlyozza, hogy a családpolitika egyik fő eleme éppen az, hogy megkonstruálja magát a családot, amely ezáltal társadalmi normává válik.

A feministák szerint a családpolitika magát a társadalmat stuktúrálja azáltal, hogy meghatározza a társadalomban az olyan viszonyokat, mint az anyaság és az apaság (Neyer), azaz a családpolitika szerintük a termékenységre közvetetten hat azáltal, hogy hatással van a gender-viszonyokra, a női foglalkoztatásra.

Egy ország családpolitikáját vizsgálni összetett feladat, de a több országra kiterjedő családpolitikák összehasonlító elemzése ennél is bonyolultabb. Ráadásul egy ország jóléti állam-modellje nem biztos, hogy összhangban van a családpolitikájával. Az Esping-Andersen által kialakított jóléti állam-csoportosítás szerint például Németország és Franciaország is a konzervatív-korporista típusban sorolható, ugyanakkor nagymértékben különbözik termékenységük: Németország termékenységi arányszáma az egyik legalacsonyabb, Franciaországé pedig az egyik legmagasabb Európában. Nem használható a jóléti államok klasszikus csoportosítása, az országok besorolását a családpolitikára vonatkozóan is el kell végeznünk. A kutatók a családpolitikák csoportosításakor is számos nehézségbe ütközhetnek, hiszen egyes országok más klaszterhez tartoznak attól függően, hogy mit tekintettünk családpolitikának. A következő dimenziókra kell különösen figyelni: idő, tér és a politikába bevontak köre. A szerzők ezt követően részletesen tárgyalják a három említett dimenzió szerepét.

(1) *Időben megváltozhat* a lakosság összetétele, ez pedig változatlan családpolitika esetén is megváltoztatja annak hatását. Például, ha a családpolitika eredendően a házasok gyermekvállalását hivatott ösztönözni, akkor a házások számának csökkenése – miközben egyre többen élnek élettársi kapcsolatban – megváltoztatja az egyébként

változatlan családpolitika hatását. Ha a családpolitika munkaviszonyhoz kötött, akkor egy olyan időszakban, amikor a munkanélküliek száma növekszik, szintén megváltozik annak hatása, anélkül, hogy magában a családpolitikában bármiféle változás következett volna be. Az aggregált adatok ezeket az összefüggéseket nem tudják megvilágítani. Azaz oly adatokra és módszertani apparátusra van szükség, amely képes megragadni a családpolitika hatását az egyének szintjén. Az eseménytörténeti elemzés azért is adekvált módszer, mert képes figyelembe venni a nők és a partnereik különböző élet-eseményeinek alakulását, mint például az iskolázás- vagy a foglalkozás-történetet.

(2) *A területi dimenziót* illetően azt kell figyelembe vennünk, hogy vannak olyan országok, ahol a családpolitika nem egységes országos szinten, hanem régiók, önkormányzatok szerint változik. Az is előfordulhat, hogy a családpolitika egyes elemeit nem is az állam nyújtja, hanem például a vállalatok szintjén történik az újraelosztás (pl. USA). Ezek a területi különbségek ugyanakkor segíthetik a családpolitika és a termékenység közötti összefüggés jobb megértését, amennyiben egymásnak megfeleltethető makro-statisztikák állnak rendelkezésünkre az összehasonlítani kívánt területekről.

(3) *A családpolitika hatókörére* azért kell külön figyelni, mert nem biztos, hogy mindenkire kiterjed. Szabályozhatják a kedvezményezettek körét például aszerint, hogy foglalkoztatáshoz kötik a gyermekgondozási díjat, vagy éppen régióként eltérő ellátást nyújtanak (például a három év alatti gyermekekre jutó bölcsődei férőhelyek száma régióként különbözhet), vagy éppen a gyermekszámtól, a családi állapottól teszik függővé az ellátás hozzáférését. Bizonyos családpolitikák (melyek opcionálisak) és a gyermekvállalás kölcsönösen endogén változó, amely nehezíti, hogy megítéljük az oksági viszonyok irányát a jelenségek között. Az olyan eseménytörténeti elemzés, ahol a megfigyelési egységünk az egyén, és amely magába foglalja a többszintű elemzés modelljét is, megfelelő módszer lehet arra, hogy a megfigyelt változások oksági viszonyait vizsgáljuk.

Az időre, a térre és a hatókörre fókuszálás nem azt jelenti, hogy a szerzők önkényesen szűkíteni kívánják a családpolitika hatáskörét, vagy korlátozni akarják az eredmények általánosíthatóságát. A családpolitika kontextualizálása éppen azért szükséges, hogy ténylegesen meg lehessen becsülni annak hatását a termékenységre, és ne feltételezzünk hamis oksági viszonyokat.

Szalma Ivett

WILSON, B. – STUCHBURY, R.: Do partnerships last? Comparing marriage and cohabitation using longitudinal census data. (Tartósak maradnak a párkapcsolatok? A házasság és élettársi kapcsolat összehasonlítása népszámlálások longitudinális adatainak a felhasználásával.) *Population Trends* 139, Spring 2010.

Nagy-Britanniában 1986–2007-ig a 16–59 éves nőtlen férfiak között az élettársi kapcsolatban élők aránya 11%-ról 27%-ra nőtt, az ugyanilyen korú hajadon nők között 13%-ról 28%-ra. Valószínűnek tartják a trend folytatódását. Egy előrebecslés szerint 2007–2031 között a házasságok aránya a nagykorú brit népességben 49%-ról 41%-ra csökken.

Pontos adatok vannak a házasságok bomlékonyságáról, vagyis a válásról. Az élettársi kapcsolatok bomlékonyságáról viszont nincs elég adat. Pedig szükséges lenne

tisztábban látni e téren. Például az élettársak jogairól szóló vitákban fontos lehet ismerni az élettársi kapcsolatok bomlékonyságát a házasságokéhoz képest – vagyis a válások gyakoriságához képest. A családjog mellett még a népesedéspolitika, oktatáspolitikai, szociálpolitika és a gyermekek jóléte szempontjából is fontos ez. Az idősök növekvő arányára is figyelni kell. Nem mindegy, hogy milyen arányban számíthatnak majd egy társ gondoskodására, és mennyire szorulnak az államéra.

Korábban is voltak már olyan kutatások Nagy-Britanniában, amelyek élettársi kapcsolatokkal is foglalkoztak. Például a Millenium Cohort Study kimutatta, hogy 9 hónapos gyermekek szüleit vizsgálva az ekkor élettársi kapcsolatban élő szülők párkapcsolata nagyobb arányban bomlott fel, mint az ekkor házasságban élő szülőké, mire a gyermekek elérték az 5 éves kort.

A cikkben ismertetett kutatás során az azok adatait vizsgálták, akiket Britannia (Anglia és Wales) 1991. és 2001. évi népszámlálása során is megkérdeztek, és 1991-ben vagy házasságban vagy élettársi kapcsolatban éltek voltak. A brit statisztikai hivatal, az ONS (Office of National Statistics) LS adatbázisát (Longitudinal Study) használták. 318 533 fő került a mintájukba. Külön élő házasságok nem szerepeltek a mintában.

Elemzéseik eredménye szerint az 1991-ben fennálló élettársi kapcsolatok 39%-a bomlott fel 2001-re, míg az 1991-ben fennálló házasságok 18%-a. Ez tehát az élettársi kapcsolatok mintegy kétszeres felbomlási arányát jelenti a házasságokéhoz képest. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy ez az eredmény nem a párkapcsolatok kezdetétől mért bomlékonyság, hanem csak egy konkrét időpontban – az 1991-es népszámlálás időpontjában – adott állapothoz képest számított. (Ezen eredmény alapján is nyilvánvaló, hogy a házasságok stabilitása jóval nagyobb, de a pontos különbséget a stabilitás terén a párkapcsolat kezdetétől számított méréssel lehetne kimutatni.)

A 39%-nyi felbomlott élettársi kapcsolaton kívül további 39% összeházasodott a társával, és továbbra is vele élt házasként, 21% pedig továbbra is élettársi kapcsolatban élt a társával 2001-ben.

Abból a 39%-nyi élettársi kapcsolatban élőből, akik már nem éltek együtt 2001-ben az 1991-es párjukkal 21% partner nélkül élt 2001-ben, 18% pedig egy új partnerrel. Az utóbbi 18%-ból 8% élettársi kapcsolatban, 10% házasságban élt az új partnerrel.

Az 1991-ben házasságban élők között 82% élt együtt 2001-ben az 1991. évi házastársával, 18% elvált. E 18%-ból 10% partner nélkül élt 2001-ben, 8% pedig egy új partnerkapcsolatban. Utóbbi 8%-ból 5% új házastárssal élt, 3% pedig új élettársi kapcsolatban.

Az élettársi kapcsolatban élők közül összességében 39%-nak bomlott fel a párkapcsolata 2001-re, további 39% továbbra is a párjával élt már házasként, 21% pedig szintén az 1991. évi párjával élt, továbbra is élettársi kapcsolatban. Ugyanezek az arányok az 1991-ben 16-24 éves élettársi kapcsolatban élőknel 49, 41 és 11% voltak, míg az 1991-ben 45-54 éves élettársi kapcsolatban élőknel 30, 32 és 38%. A legfiatalabb megfigyelt kohorszban tehát az élettársi kapcsolatok 49%-a bomlott fel, míg a középkorúak között csak 30%-a – vagyis a fiatalkori élettársi kapcsolatok nagyon bomlékonyak, az idősebbeké viszonylag kevésbé. Utóbbiak viszonylag ritkábban is válnak házassággá, és gyakrabban maradnak élettársi kapcsolatok.

Megvizsgálták azokat a tényezőket, amelyek növelték vagy csökkentették a partnerkapcsolatok stabilitását. Ebben a kutatásban nem álltak rendelkezésre olyan, más kutatások eredményei alapján a válás kockázatát befolyásoló tényezők, mint a házasságkötés életkora vagy a felek pszichés problémái.

Négy logisztikus regressziós modellel vizsgálták a párkapcsolatok stabilitásának a tényezőit. Az elsővel általában vizsgálták az egyéni jellemzők hatását, a másodikkal megvizsgálták a partneréit is. A harmadik modell csak az 1991-ben élettársi kapcsolatban élőket, a negyedik a nőket vizsgálta.

A házások együtt maradásának valószínűsége 183%-a volt az élettársi kapcsolatban élőkének. A párkapcsolat felbomlásának valószínűségét növelte a fiatalabb életkor, az eltartott gyermekek hiánya, egy korábbi partnerkapcsolat felbomlása, az alacsony iskolai végzettség, a munkanélküliség és a nagy korkülönbség a partnerek között. A súlyos korlátozást jelentő tartós betegség is ilyen tényező volt, de inkább csak a házások körében. Ettől eltekintve az élettársi kapcsolatok felbomlásának a valószínűségét ugyanazok a tényezők befolyásolták, mint a házasságok felbomlását.

A férfiak munkanélkülisége erősen csökkentette a stabilitást, de csökkentette azt a női munkanélküliség is. Az inaktivitás viszont ellentétes módon hatott a két nem esetében. A nők esetében kifejezetten növelte a stabilitást. Az aktív nők párkapcsolatai kevésbé voltak bomlékonyak, mint a munkanélküli nőké, de az inaktív nők párkapcsolatai még az aktívakénál is stabilabbnak bizonyultak. A férfiaknál viszont kifejezetten csökkentette az inaktivitás a stabilitást. Itt is kevésbé voltak stabilak a munkanélküliek partnerkapcsolatai, mint az aktívakéi, de itt az inaktívok kapcsolatai még a munkanélküliekéinél is bomlékonyabbak voltak. Tehát leginkább a női inaktivitás növelte a stabilitást, és leginkább a férfi inaktivitás csökkentette.

Ha voltak gyermekek a háztartásban 1991-ben, az kissé növelte a párkapcsolat fennmaradásának valószínűségét, de csökkentette az élettársak megházasodását. Ezzel ellentétes hatást fejtett ki az, ha valamelyik partner korábban elvált – ez erősen növelte a párkapcsolat felbomlásának kockázatát, viszont növelte annak az esélyét is, hogy az élettársi kapcsolatban élők 2001-re házasságban éljenek. Ez azt valószínűsíti, hogy az 1991-ben gyermekes és korábbi válást át nem élt élettársak gyakran a házasság helyettesítőjének tekintették az élettársi kapcsolatot.

Az 1991-ben eltartott gyermeket nevelők körében nagyobb volt a párkapcsolatok stabilitása, mint az ekkor eltartott gyermeket nem nevelő pároknál. De, ha egy 1991-ben házasságban vagy élettársi kapcsolatban élő nőnek a párkapcsolatban gyermeke született az 1991-2001-es időszakban, az is növelte az együtt maradás valószínűségét.

Lehet, hogy a stabil partnerkapcsolatra különböző pszichés és szociális jellemzőik miatt alkalmasabbak nagyobb arányban kötöttek házasságot, mint a kevésbé alkalmasak, és ezért bomlottak föl az élettársi kapcsolatok jóval nagyobb arányban. Az is lehet, hogy az élettársi kapcsolat mint életállapot és kapcsolattípus – önálló hatótényezőként, önmagában – kisebb stabilitást eredményez, mint a házasság. Az eddigi eredmények alapján nem lehet megmondani, hogy az élettársi kapcsolatok kisebb stabilitásának az ezt a lehetőséget választók előzetes szelektálódása volt-e az oka, vagy az élettársi kapcsolat sajátos jellege. Finomabb modell kellene annak kiderítéséhez, hogy e két lehetőség milyen arányban befolyásolhatta ezeket az eredményeket.

Tárkányi Ákos

DEMOGRÁFIAI FOLYÓIRATSZEMLE

DEMOGRAPHY

az Amerikai Népesedési Társaság folyóirata

2010. No. 4.

- GROEN, J. A. – POLIVKA, A. E.: Going Home After Hurricane Katrina: Determinants of Return Migration and Changes in Affected Areas.
- FLIPPEN, C. A.: The Spatial Dynamics of Stratification: Metropolitan Context, Population Redistribution, and Black and Hispanic Homeownership.
- ICELAND, J. – NELSON, K. A.: The Residential Segregation of Mixed-Nativity Married Couples.
- LIGHT, A. – AHN, T.: Divorce as Risky Behavior.
- LYNGSTAD, T. H. – PRSLAWETZ, A.: Do Siblings' Fertility Decisions Influence Each Other?
- STECKLOV, G. – CARLETTO, C. – AZZARRI, C. – DAVIS, B.: Gender and Migration from Albania.
- CHEN, F. – KORINEK, K.: Family Life Course Transitions and Rural Household Economy During China's Market Reform.
- CHAKRABORTY, T. – KIM, S.: Kinship Institutions and Sex Ratios in India.
- BRAS, H. – LIEFBROER, A. C. – ELZINGA, C. H.: Standardization of Pathways to Adulthood?: An Analysis of Dutch Cohorts Born Between 1850 and 1900.
- KIRBY, J. B. – KANEDA, T.: Unhealthy and Uninsured: Exploring Racial Differences in Health and Health Insurance Coverage Using a Life Table Approach.
- LYNCH, S. M. – BROWN, J. S.: Obtaining Multistate Life Table Distributions for Highly Refined Subpopulations from Cross-Sectional Data: A Bayesian Extension of Sullivan's Method.

POPULATION¹

a Francia Nemzeti Népeségtudományi Intézet folyóirata

2010. No. 4.

- PIRUS, C. – BOIS, C. – DUFOURG, M-N. – LANOË, J-L. – VANDENTORREN, S. – LERIDON, H.: La construction d'une cohorte: l'expérience du projet français Elfe.
- PIRUS, C. – LERIDON, H.: Les grandes cohortes d'enfants dans le monde.
- FORNASSIN, A. – BRESCHI, M. – MANFREDINI, M.: La mortalité des cardinaux (16e-20e siècles).
- KANTÉ, M. – PISON, G.: La mortalité maternelle en milieu rural sénégalais: l'expérience du nouvel hôpital de Ninéfescha.

¹ A Population összes száma teljes terjedelemben megjelenik francia és angol nyelven is.

POPULATION AND DEVELOPMENT REVIEW

az Amerikai Népesedési Tanács folyóirata

2010. No. 4.

- KUHN, R.: Routes to Low Mortality in Poor Countries Revisited.
 NAYLOR, R. L. – FALCON, W. P.: Food Security in an Era of Economic Volatility.
 RINDFUSS, R. R. – GUILKEY, D. K. – MORGAN, S. P. – KRAVDAL, Ø: Child-Care Availability and Fertility in Norway.
 HO, J. Y. – PRESTON, S. H.: US Mortality in an International Context: Age Variations.
 PERELLI-HARRIS, B. – SIGLE-RUSHTON, W. – KREYENFELD, M. – LAPPEGÅRD, T. – KEIZER, R. – BERGHAMMER, C.: The Educational Gradient of Childbearing within Cohabitation in Europe.

POPULATION RESEARCH AND POLICY REVIEW

a KLUWER Akadémiai Kiadó és a Déli Demográfiai Egyesület folyóirata

2010. No. 6.

- YANG, Y. – WALJI, M: Increment–Decrement Life Table Estimates of Happy Life Expectancy for the U.S. Population.
 SWANSON, D. A. – MCKIBBEN, J. N.: New Directions in the Development of Population Estimates in the United States?
 THOMAS, K. J. A.: Family Contexts and Schooling Disruption among Orphans in Post-Genocide Rwanda.
 SIMPSON, N. B. – TIEFENTHALER, J. – HYDE, J.: The Impact of the Earned Income Tax Credit on Economic Well-Being: A Comparison across Household Types.
 SAI MA – FINCH, B. K.: Birth Outcome Measures and Infant Mortality.
 WARNER, D. F. – HAYWARD, M. D. – HARDY, M. A.: The Retirement Life Course in America at the Dawn of the Twenty-First Century.
 DEY, I. – WASOFFF, F.: Another Child? Fertility Ideals, Resources and Opportunities.

POPULATION STUDIES

a Londoni Közgazdasági Főiskola Népeségvizsgáló Bizottságának folyóirata

2010. No. 3.

- RENDALL, M. – ARACIL, E. – BAGAVOS, C. – COUET, C. – DEROSE, A. – DIGIULIO, P. – LAPPEGARD, T. – ROBERT-BOBÉE, I. – RØNSEN, M. – SMALLWOOD, S. – VERROPOULOU, G.: Increasingly Heterogeneous Ages at First Birth by Education in Southern European and Anglo-American Family-Policy Regimes: A Seven-Country Comparison by Birth Cohort.
 CUNNINGHAM, S. A. – ELO, I. T. – HERBST, K. – HOSEGOOD, V.: Prenatal Development in Rural South Africa: Relationship between Birth Weight and Access to Fathers and Grandparents.

- HONGWEI XU – LUKE, N. – ELIYA MSİYAPHAZI ZULU: Concurrent Sexual Partnerships among Youth in Urban Kenya: Prevalence and Partnership Effects.
- KYLMIJN, M. – MONDEN, C.: Poverty and Union Formation among Never-Married Single Mothers in the Netherlands, 1989–2005.
- HANK, K.: Childbearing History, Later-Life Health, and Mortality in Germany.
- YABIKU, S. T. – AGADJANIAN, V. – SEVOYAN, A.: Husbands' Labour Migration and Wives' Autonomy, Mozambique 2000–2006.

POPULATION TRENDS

az Egyesült Királyság Nemzeti Statisztikai Hivatalának folyóirata
2010. No. 141.

- FALKINGHAM, J.: The ESRC Centre for Population Change-Working in Partnership with ONS and GROS.
- BHROLCHAIN, M. N. – BEAUJOUAN, E. – BERRINGTON, A.: Stability and Change in Fertility Intentions in Britain, 1991–2007.
- MOSCA, I. – WRIGHT, R.: National and International Graduate Migration Flows.
- VLACHANTONI, A.: The Demographic Characteristics and Economic Activity Patterns of Carers over 50: Evidence from the English Longitudinal Study of Ageing.
- EVANDROU, M. – FALKINGHAM, J. – GREEN, M.: Migration in Later Life: Evidence from the British Household Panel Study.
- ABEL, G. – BIJAK, J. – RAYMER, J.: A Comparison of Official Population Projections with Bayesian Time Series Forecasts for England and Wales.
- NEWELL, R. – SMALLWOOD, S.: A Cross Country Review of the Validation and/or Adjustment of Census Data.
- HIRST, M. – CORDEN, A.: Living Arrangements of Couples Separated by the Death of a Partner in England and Wales, 1971 to 2001.
- SMALLWOOD, S. – LYNCH, K.: An Analysis of Patient Register Data in the Longitudinal Study – What Does It Tell Us about the Quality of the Data?

2010. No. 142.

- MATHESON, J.: The UK Population: How Does It Compare?
- WHITE, I.: No Vote – No Census: an Account of Some of the Events of 1910–1911.
- DINI, E.: Older Workers' Withdrawal from the Labour Market 1991 to 2007: Impact of Socio-Demographic Characteristics, Health and Household Circumstances.
- PANICO, L. – BARTLEY, M. – KELLY, Y. – MCMUNN, A. – SACKER, A.: Changes in Family Structure in Early Childhood in the Millennium Cohort Study.